

Prof. dr hab. Robert Gliński
Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa,
Telewizyjna i Teatralna
w Łodzi

Warszawa 16.09.2023

R e c e n z j a
rozprawy doktorskiej
mgr Roberta Klennera
sporządzona na zlecenie
Akademii Sztuk Teatralnych im. Stanisława Wyspiańskiego w
Krakowie w związku z przewodem doktorskim
w dziedzinie sztuk teatralnych i filmowych.

Robert Klenner jest absolwentem Wydziału Aktorskiego Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej w Krakowie (obecnie Akademia Sztuk Teatralnych), gdzie w roku 1979 uzyskał tytuł magistra.

Po studiach Robert Klenner pracował jako aktor w Teatrze Polskim we Wrocławiu, potem w latach 80- tych wyjechał do Australii, gdzie został znanym reżyserem seriali telewizyjnych. Zrealizował kilkanaście seriali dla telewizji australijskiej, amerykańskiej, rosyjskiej i polskiej.

Jest autorem wydanej przez wydawnictwo Bloomsbury Academic w Stanach Zjednoczonych w 2019 roku książki *Directing Screen Performances*. Jest to swoisty podręcznik do pracy z aktorem w filmie i telewizji.

Rozprawa doktorska kandydata stanowiąca podstawę ubiegania się w aktualnym postępowaniu o nadanie stopnia doktora nosi tytuł: „*Yegna. Studium realizacji pierwszego w Etiopii młodzieżowego serialu telewizyjnego*”.

Bardzo interesujący jest kontekst społeczno-obyczajowy związany z powstaniem tej pracy. Otóż w roku 2018 Klenner został zaproszony do udziału w unikalnym projekcie telewizyjnym w Etiopii. Międzynarodowa organizacja charytatywna Girl Effect postanowiła stworzyć serial telewizyjny, którego celem miała być

szeroko zakrojona edukacja etiopskich dziewcząt i młodych kobiet. Serial miał być również adresowany do młodzieży męskiej. A także do szerszego, wielokulturowego społeczeństwa Afryki. W obliczu analfabetyzmu większości Afrykanów medium filmowe uznane zostało tam za najskuteczniejszy wehikuł informacji i propagandy. Serial miał uczyć bawiąc. Sztuka filmowa została użyta do zainicjowania przemian społecznych. Robert Klenner został reżyserem kreatywnym nadzorującym całą produkcję serialu. Podstawowa trudność w jego pracy polegała na tym, że zespół aktorski oraz ekipa realizatorów nie miały żadnego doświadczenia w robieniu filmów.

Tak pisze autor o swojej funkcji i zadaniach w rozprawie doktorskiej: *„Koronnym wyzwaniem było dla mnie dostarczenie etiopskim kolegom twórczych narzędzi, zachowując przy tym powściągliwość w ingerowaniu w meritum opowiadanych historii. Narracja winna była nosić wszelkie znamiona kultury etiopskiej, moim zadaniem było wprowadzenie poprawnej gramatyki filmowej oraz przygotowanie zespołu aktorskiego”*.

Klenner miał tylko kilka tygodni na warsztaty szkoleniowe przed przystąpieniem do realizacji. W okresie zdjęciowym był odpowiedzialny za jakość nakręconego materiału i w konsekwencji za standard całego serialu. Jego rola obejmowała reżyserię pierwszych kilku odcinków, konsultacje scenariuszowe i produkcyjne, oraz pracę z zespołem aktorskim. Okres przygotowań do zdjęć, praca nad scenariuszem, próby z aktorami, warsztaty z reżyserami i operatorami były bardzo specyficzne, intensywne i twórcze. Opis tych działań stanowi fundament rozprawy doktorskiej kandydata.

Jej układ jest klasyczny. Praca zaczyna się wstępem, w którym autor opowiada o pomysle projektu serialu w Etiopii i przedstawia postacie, które będą z nim pracować. Głównym tematem serialu miały być palące potrzeby dziewcząt etiopskich, takich jak brak świadomości o dostępnej opiece lekarskiej, higiena osobista i seksualna, dostęp do edukacji, czy wcielenie statusu prawnego

młodzieży żeńskiej, poprzez przedstawienie młodzieży wzorców postępowania. Założenie fabularne opierało się na śledzeniu losów siedmiu bohaterów (pięciu dziewcząt i dwóch chłopców) stawiających czoła wyzwaniom typowym dla etiopskiej rzeczywistości.

Rozdział drugi rozprawy doktorskiej zatytułowany „Tło” opisuje w skrócie kontekst historyczny oraz współczesną sytuację polityczną i społeczną kraju. Etiopia jest krajem stosunkowo hermetycznym, bardzo religijnym oraz dumnym ze swojej przeszłości – zarówno dawnej, jak i tej mniej odległej. Jako jedyny kraj afrykański nigdy nie została skolonizowana. Jest mocno patriarchalna. Dziewczęta etiopskie stoją w obliczu takich problemów jak brak dostępu do edukacji i opieki zdrowotnej, przymusowe małżeństwa, czy obligatoryjne obrzezanie.

Dwie następne części rozprawy są najbardziej obszerne oraz trzeba przyznać niezwykle interesujące. Rozdział „Szkolenie zespołu reżyserskiego” zajmuje się analizą procesu przygotowania ekipy i wyłonionych reżyserek. Następujący po nim - „Praca z zespołem aktorskim” traktuje o warsztatach nastawionych na pracę z aktorem.

Szkolenie reżyserów polegało na analizie tekstu scenariusza, omówieniu jego struktury dramaturgicznej, punktów zwrotnych i konfliktu. Polegało też na ćwiczeniach warsztatowych z gramatyki języka filmowego, inscenizacji, doboru planów i budowania ujęć. Praca z aktorem bazowała na podstawach systemu Stanisałwskiego, na analizie scen dialogowych i budowaniu relacji między postaciami. Klenner odwoływał się tu do własnych doświadczeń z pracy z aktorami nieprofesjonalnymi. Sięgał też do metod Lee Strasberga, Michaiła Czechowa czy Stelli Adler.

Autor, opisując żmudne ćwiczenia reżyserskie i aktorskie, które zaaplikował Etiopczykom, przypomina sławne powiedzenie Abrahama Lincolna *„Gdybym miał osiem godzin na ścięciu drzewa, spędziłbym sześć na ostrzeniu siekiery”*. Bo najważniejsze w zawodzie reżysera i aktora są: przygotowanie do zdjęć, próby,

szukanie wariantów. Po to, by potem na planie filmowym praca szła sprawnie i bez problemów.

Z opisu ćwiczeń, warsztatów i przygotowań do realizacji serialu wynika, że Klenner w błyskawicznym tempie założył coś na kształt szkoły teatralno-filmowej, gdzie uczyli się realizatorzy oraz aktorzy serialu *Yegna*. Program kursów tam prowadzonych bardzo przypominał mi zajęcia ze Szkoły Filmowej w Łodzi.

Następny rozdział rozprawy doktorskiej „Produkcja” to reportaż z planu w kontekście rzeczywistości etiopskiej. Realizacja borykała się z pospolitymi przeciwnościami natury technicznej i losowej, ale również trudnościami komunikacyjnymi.

Część ostatnia pracy doktorskiej Roberta Klennera pod tytułem „Premiera” dokumentuje działania reklamowe i promocyjne związane z wprowadzeniem serialu na rynek medialny.

Rozprawę zamyka w formie epilogu rozmowa z pomysłodawczynią serialu, przewodniczącą etiopskiego oddziału Girl Effect na temat koncepcji projektu, zabiegów o jego realizację oraz jego odbiór i oddźwięk społeczny.

Całość jest bogato ilustrowana zdjęciami, fragmentami scenariuszy oraz kadrami z różnych filmów (Bergman, Sorrentino, Wes Anderson, Tarkowski, Mike Nichols, Hitchcock, Has, Tarantino, Pawlikowski). Błyskotliwe skojarzenia, paralele, analizy i porównania bardzo pogłębiają merytoryczną stronę pracy Klennera.

Jego rozprawa doktorska pokazuje bardzo szeroką wiedzę ogólną kandydata oraz profesjonalną umiejętność pracy z aktorem i budowania scen w filmie. Kilka rozdziałów tej pracy z powodzeniem może być potraktowane jako podręcznik do nauki reżyserii.

Słowo „Yegna” - tytuł serialu oraz rozprawy doktorskiej Klennera - w języku etiopskim znaczy „nasze, wspólne”. Buduje ono bardzo ciekawy, antropologiczny kontekst do całego, bądź co bądź.

wydarzenia artystycznego. Zderzenie kultury i tradycji afrykańskiej z europejską i amerykańską, oparte na akceptacji i przyjaźni, a nie walce, budzi mój ogromny szacunek.

Moja konkluzja końcowa jest pozytywna: popieram wniosek o nadanie Panu mgr. Robertowi Klennerowi stopnia doktora w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki filmowe i teatralne.

Robert Gliński